

Mirjana Đurđević

DVE MICE I NOVI BEOGRAD

(odlomak iz romana)

13. Krunisanje ludom radovanje

Dugo nisam pisala iz *privatnih* razloga, preko kojih ću ovde samo pretrčati, pa posle prelazim na *istraživanje za roman*, što je po Mici vrlo bitno ako sam stvarno rešila da se bavim *poznavanjem društva*, bez prirode. Tako me ona stalno zavatlava, a mislim da je samo previše radoznala kad je u pitanju moj ljubavni život, ali kad ja nju nešto pitam na tu temu, počinje da muti i skreće s teme.

Dakle, uspelo mi je da zakasnim u školu već prvog dana drugog polugodišta, jer živa bila nisam da prethodno ne otrčim do trafike na ćošku s Božidara Adžije da kupim *Politiku*. Iz dva razloga. Prvi je bio što sam odlučila da redovno pratim situaciju u Čehoslovačkoj, kad su svi oko mene već toliko nezainteresovani, a po Mici izgleda može da ispadne opasno. Drugi je bila bojazan da će N. nekako ispuniti svoju nameru da sedne pored Njega, pa sam rešila da u tom slučaju raširim *Politiku* i demonstrativno čitam ceo dan u školi i ni sa kim ne razgovaram. Nek se pitaju šta mi je, ma bole me *gležnjevi*.

Upala sam u razred nekoliko minuta za srpkinjom, još je upisivala čas, tako da nije ni obratila pažnju na mene, i još s vrata sam videla da je sve u redu. Ili bar raspored sedenja. N. je sedela sama u našoj klupi, On i V. iza nas. Laknulo mi je, bar to ne. Nasmejala sam se dečacima, i oni meni, ćušnula N. ramenom za dobro jutro, nešto mi je bila bleđa i s podočnjacima pa mi bilo žao.

– Zakasnila sam – šapnula mi je. – Već su sedeli kad sam stigla, nisam smela da ga pitam pred V.

– Ih, a ja zakasnila zbog tebe, da probaš – odgovorila sam joj još tiše i više mi nije bilo žao, očito je baš navalila na mog dečka i ne odstupa.

Srpkinja je već nešto pričala, čim se okrenula tabli da to i zapiše, On me bocnuo prstom u rame što znači da treba da pružim desnu ruku unatraske, pored njegove klupe, i uzmem ceduljicu. Bila je mala i debela, sva ispresavijana u cikcak, nisam znala da li da se radujem ili prepadnem, N. je naravno primetila i istegla vrat u mom pravcu, e baš da je ne otvorim pred njom. Sačekala sam da se srpkinja okrene i digla ruku, pitala mogu li u vecu, samo je klimnula glavom i nastavila da melje. U hodniku mal nisam pala u nesvest! Evo prekucavam pažljivo:

.--- . -.. ...- .- / ...- .- / -.. --- -.. . -.. ----

Morzeova azbuka. Kod Dede sam odavno našla jednu brošuricu, još iz stare Jugoslavije, iz koje su učili Morzeovu azbuku kad je bio u vojsci, u Boki. Bilo mi je zanimljivo pa sam tražila da mi je dâ. Dao mi je, ali da čuvam za Batu. Prošle godine, kad sam dobi-

la svog „Bisera”, ha, Mica ima „Smith Premier”, a ja „Bisera”, od sad ga tako zovem, i počela da vežbam kucanje, za svaki slučaj sam prekulala i Morzeove znake, ako mi Deda bude tražio knjižicu natrag. Koristila sam indigo, naravno, i jedan primerak dala i Njemu, onako, iz zavatlavanja. Nije bio nešto impresioniran, ali je stavio u torbu. Ili možda ipak jeste? Nije valjda naučio? Ja nisam, zapamtila sam samo e, a i o pošto su bili laki:

.--- e -.. ...- a / ... a -- / -.. o -.-. e -.- a o

Čak ni ovo nisam razabrala još u hodniku, pošto je bilo ispisano rukom, otišla sam da se umijem i vratila u učionicu sva polumokra, nisam imala maramicu pa sam se obri-sala rukavom, ali mi je *onaj* smešak dok sam se vraćala u klupu rekao da je napisao nešto lepo. Pa neće valjda da se smeška jer smo raskinuli?

Posle je čitavog dana bilo dobro, čak sam pojela i tulumbu kod *Trovača* posle škole i nisam umrla, N. je pojela dve, ne znam da li je to objava rata, Njemu i V. nisam brojala, nisu normalni. On i ja zajedno smo ispratili N. do kuće i nismo je gledali u lepe noge, posle on otpratio mene i dogovorili se za bioskop možda i neko popodne pre subote, da ja izaberem film.

Naravno da sam odmah otrčala gore da tražim Morzeovu azbuku, jer kako kaže moja urednica Mica, kad nešto zapetljaš u romanu moraš i brzo da ga raspetljaš, zaboraviće ti čitalac o čemu se radi ako gnjaviš. Dobro, nisam samo zbog toga žurila. Na ceduljici je pisalo:

j e d v a / s a m / d o č e k a o

Pa i s i m su laki, kako to ranije nisam primetila? Eto, sad ću naučiti Morzea zauvek, život je lep i dosta više o mojim *privatnim* stvarima.

Puno vremena sam provodila s Micom, ili svratim pre škole, ako idem posle podne, ili odmah posle škole, pre nego što Tata dođe kući. Mama je opet počela da se mršti kad je spomenem, mada je onaj tanjir od palačinki uredno vratila po meni napunjen lenjom pitom i zahvalila se, Micina krpa je još negde u korpi za veš i čeka na pranje. Nešto mi tih dana nije bilo do prepirke s Mamom, pa sam zbog toga *legalno* svraćala kod Đurđevića samo jednom-dvaput nedeljno, predveče. Mica mrzi da gleda Dnevnik, a kako je već prilično otoplilo, vratile smo se u njenu pisaću sobu.

Na moje insistiranje vratile smo se i na istoriju, u stvari sam htela da joj dokažem da sam sve naučila o nastanku Jugoslavije. Ali ona nikad nije zadovoljna, jedno veče me sačekala s knjižicom od svega šest požutelih listova, s očupanim koricama, i rekla mi da je dobro proučim dok ona ode da nam skuva kafu.

– Šta ti je ovo? – pitala sam je kako se pojavila na vratima s poslužavnikom, uopšte mi nije bilo jasno, pošto su sve bili neki datumi iz septembra 1904, pričale smo još ranije o Balkanskim ratovima, a ja sam već obavila Prvi svetski rat, mislila sam da ćemo o njemu.

– A na šta tebi liči? – volim kad mi se odgovori pitanjem, naročito kad tom prilikom prosipaš moj kakao po čajnim kolutićima dok s punim rukama pokušavaš da se izvališ poprečke na otoman.

– Liči mi da je za bacanje – uzvratila sam istom merom. – Ozbiljno? Šta je to? Neki koncerti, izložbe, štrikle...

– Bar tolko si primetila, faljenisus! Program krunidbenih svečanosti kralja Petra – konačno se oslobodila poslužavnika i normalno odmah dohvatila cigare. – Kruniso se celo leto, đavo ga odneo, zbog njega i Apisa mi propale ferije, ma kakvi, još dve-tri godine se kruniso svako malo. Pusti sad to, nego jesi li zapazila nešto drugo, *indikativno*?

– Šta je indikativno?

– Iduperšun! Neku reč koja ti je zapala za oko, ponavlja se.

– Ne!

– *Jugoslovensko ovo, jugoslovensko* ono, slikari, muzičari, omladina...

– Da, pa šta s tim?

– Alo, Mars! Zemlja zove, javi se! U kojoj smo godini? 1904. Kakvo crno jugoslovensko? – baš sam je iznervirala, a i samu sebe, ispala sam ćurka. – Znaš kad će od tebe ispasti pisac ako ne registruješ detalj i ne povezuješ ga istog časa s celinom? Pa nikad.

– Znači da ovo ipak nije... – mlatila sam onim papirićima u vazduhu. – Nego šta je?

– To što sam ti rekla.

– I ti si išla na sve ove...

– Đavola sam išla! Imaš tu štriklirano na šta su moji roditelji išli, bila sam mala.

– Ali kako *pre* Jugoslavije? Sama si rekla.

– To hoću da ti kažem sve vreme, izem ti tvoje udžbenike i enciklopedije, nije jugoslovenstvo izmišljeno kad smo pobedili u Prvom ratu, ako smo uopšte pobedili, već je to bila živa ideja još, još... ne pamtim godine – ha, znači nisam jedina! – al' mnogo pre mog rođenja. Među školovanim svetom, naravno, u kulturi pre svega, pozorište, koncerti... Pa sport, turizam, ako se to moglo tako zvati, dva dana nam je do Abacije trebalo.

– Znači zato su bacili lažnu trudnicu kroz prozor? – izbečila sam se. – Da dođu karadorđevci koji su bili za Jugoslaviju?

– Ma hteli su je i jedni i drugi. Al' su Obrenovići bili naklonjeni zapadu, a Karadorđevci su pujdali Rusi.

– Pa šta je po tebi bilo bolje?

– Kako šta je bolje? Saher torta ili cvekla u supi?

– Ne znam šta je saher torta ali ne volim cveklu – ovaj razgovor ničemu nije vodio.

– Ispravno – složila se Mica, samo ne znam sa čim, i navalila na čajne kolutiće, koji su meni tu negde oko cvekle.

– Okej, razumela sam, dakle naši narodi i narodnosti su oduvek imali težnju za ujedinjenjem... – pokušala sam da se vratim na temu.

– Tja, za Krapinskog čoveka i čovečju ribicu baš nisam sigurna, uf, opet lajem – nasmejala se i stavila ruku na usta. – Šalu na stranu, narod je mnogo kilava *floskula*, o narodnostima da i ne govorim.

– Šta je floskula, opet počinješ?

– Zaboravi, hoću da kažem kako izraz *narodna težnja* ne znači ništa. Davola je neka baba što prodaje zelen na Kaleniću *težila* da se ujedinjuje s istom takvom babom što prodaje grincajg na Dolcu. Dolac ti pijaca u Zagrebu, a grincajg je zelen.

– Znam šta je grincajg.

– Otkud znaš? – zbunila se.

– Tako je govorila Maruška Rajterka, najbolja drugarica moje prababe iz Bečeja. U stvari stalno je pričala kako je ono belo korenje što se stavlja u supu najbolje za lice, protiv bora, i kako ga zato ona uvek sve pojede, a njih dve su tad imale po jedno dvesta godina, možeš da zamisliš kako su bile mladolike.

– Znam, pričala si mi – prekinula me je Mica.

– Za belo korenje?

– Ne, nego za tu Marušku, zapamtila sam zbog moje Maruške – bilo joj nešto smešno. – Koja sigurno nije jela paštrnak i peršun, niko ih u kući nije jeo. Mora da smo zato omatorili.

– Al kakve veze... – pokušavala sam da se setim gde smo stali.

– Nikakve. Nego, jesi li čula za *Ilirski pokret*? – izgleda da bolje drži konce u glavi od mene. – To ti je negde prva polovina devetnaestog veka. Pročitaj u toj svojoj enciklopediji, ne verujem da i to lažu.

– Nećeš valjda da me vraćaš na početak, mooolim te! – zavapila sam.

– Kako hoćeš, najkraće, neki tamo Slovak, pisac, ufantazirao je da svi Sloveni treba da se ujedine, mada ne bih rekla da je imao i neke praktične predloge kako da se to izvede. Rusi, Poljaci, Česi i mi. Mi smo mu bili Iliri. Ali je imao svoje sledbenike, *Ilire*, manje u Srbiji, više u Hrvatskoj, za Bosnu i Sloveniju ne znam, koji su se manje-više okupili oko jezika, inače je malo falilo da sad pričamo na mađarskom.

– Aaaaaaa? – zgrozila sam se, na mađarskom znam da brojim do tri, *eđ, keto, ha-rom*, taj jezik je nemoguće naučiti. Deda zna, ali on je išao u mađarsku školu u Banatu. – Izmišljaš?

– Ipak ti pročitaj *Ilirski pokret*! – čini mi se da ni ona nije bila sasvim sigurna u sve ono što priča. – Tek, mi dobismo neki temelj ovog jezika koji sada zovemo srpsko-hrvatski, potpisali Vuk Karadžić i Ivan Mažuranić u Beču. Ako mene pitaš, to nas je zauvek spojilo. Ali pismene, školovane, one babe s Kalenića i Dolca možda nikad neće.

– Ma dobro, ali kakve sve to veze ima sa stvaranjem Jugoslavije? Onim zvaničnim, 1918?

– Hoću samo da ti kažem da se *narod*, koji se svugde prvi pominje, nigde ništa ne pita. Pitaju se, manje ili više, neki slojevi stanovništva, kraljevi, političari, bogataši, predstavnici kulturnih elita...

– E, je l' onaj Matija Bečković, je l' on ta kulturna elita?

– Idumaterinu! – zagrcnula se od smeha, jedva se povratila. – Nadam se da nije. Gde ti on pade na pamet?

– Pa ne znam nikog drugog od tih, mislim nisam ih nikad videla uživo. Njega i onu Sašu Božović što je svake godine dovode u školu da nam priča o ratu. I svake godine mrtva ladna ispriča kako je zbog nje poginuo Boško Buha. Dobro, ona nije kulturna elita ne-

go lekarka, još gore. Kako je nije sramota, dete da pogine zbog nje, a ona se hvali? I Bećkovića, uništava mi veru u ljubav – pala sam u vatru, a Mica se tolko smejala da mal nije pala s otomana. – Oćeš da ti donesem vode, zadavićeš se?

– Ne-he-he-ću! – tako mi je zvučala. – Uostalom kulturne elite se od pitanih najmanje pitaju, one svojim ponekad i iskrenim uverenjima samo prve atmosferu, igraju glupe Avguste da ubede taj tvoj *narod* kako i njega neko ferma, reko Čika Jova Zmaj, moš misliti. Propaganda, ko reklame na televiziji. Nekad su to radili slepi guslari, pa poznati ljudi, pa novine, radio, danas i ono čudo iz salona imamo, još malo će i pesnici ostati bez posla kod vlasti, čitaće nam samo Dušanka Kalanj šta mislimo.

– Ništa te ne razumem! – mislim, kakve veze ima Čika Jova Zmaj sa stvaranjem Jugoslavije.

– Šta tu ima da se razume – ljutnula se. – Jednostavno, kao što je i narod floskula, tek je narodna volja floskula.

– Ama šta je floskula? – i meni je prekipelo, dokle više da prevrćem *Rečnik*.

– Izandala fraza! Je l' tako jasnije?

– Ti dakle kažeš da narodi Jugoslavije nisu želeli ujedinjenje?

– Kažem da su ga Karađorđevići želeli, a da će narod to slaviti, ili neće slaviti, već prema tome čime je gde zaludivan.

– Nešto me muntaš – rekla sam. – Mlada Bosna i Gavrilo Princip borili su se za ujedinjenje svih naših naroda, zbog čega je počeo...

– Nemoj me s Principom, molim te! – nije mi dala da izdeklamujem ono što sam naučila. – Znaš da smo bili isto godišće? Balavac, derišće, završio za bakalina. *Emil i detek-tivi* su za tu dečurliju bili ozbiljna organizacija, čitala si Kestnera?

– Jesam – to je bila jedna od prvih knjiga koju mi je Mica preporučila kad sam bila mala, tek sam prešla sa slikovnica na knjige. – Preteruješ.

– I onda Apis naoruža decu i napujda ih – uopšte me nije slušala, namrštila se i zguzvala ko moja Baba. – Baš je uslugu napravio srpskom *narodu*.

– Misliš na Prvi svetski rat?

– Ma rat je bio neminovao. Ali sve drugo nije.

– Šta drugo?

– Da mi ispadnemo grbavi, za početak. Da... Da... Ma neću da pričam o Velikom ratu, sto puta sam ti rekla – začutala je, pripalila novu cigaru i okrenula se da zeva kroz prozor. Jak joj pogled, bočna fasada moje zgrade, na njoj samo proziri stepeništa, kuhinja, kupatila i špajzova. Istina, kazala mi je nekoliko puta da Prvi svetski rat preskočim, sve bitke, pobeđe, poraze, povlačenja, razvlačenja... Mislim da je neka trauma, verovatno ljubavna, i bolje da je ne gnjavim, kad se nešto zainati ne odustaje. Skoro ko ja, ha-ha. Uostalom, meni lakše. I tako ću sve morati ponovo da učim u osmom.

– Dobro – rekla sam. – Čiča Miča i gotova priča, Princip ubio Ferdinanda, Austrougarska nam objavila rat, ratovali, mi dobili Jugoslaviju i idemo dalje.

– Dobili su i Česi Češku, Poljaci Poljsku, Mađari Mađarsku, Rumuni se proširili, Rusi se poubijali između sebe... Veliki, veliki rat. Onaj o kome nećemo.

– Nego, oću da te pitam nešto drugo, ti si sve ovo učila u školi? Mislim s razumevanjem? I svega se sećaš?

– Đavola sam učila u školi! – nije se ni okrenula od prozora, duvala je dim u staklo kao da je to zabavlja. – Učili smo ono što su Karađorđevići hteli, kakvo crno razumevanje. Spremaš maturu, hop, eto ga Prvi balkanski rat! Taman se završi, maturiraš, odeš s majkom u Opatiju, tamo te zatekne Drugi balkanski rat. Brže se završi nego što si ti letovao. Počneš da studiraš, onaj tvoj Gavriilo upuca Ferdinanda, prva godina studija ode u vetar. S njom još četiri, one o kojima neću da pričam. Đavola sam znala gde mi je dupe, a gde glava, a kamoli razumela šta se događa.

– Pa kad si onda ovo sve naučila? Posle Prvog rata?

– E onda sam živela! Jedino što sam u životu živela bilo je između ta dva rata. Prvog i Drugog. Pariz, moj Sava, Beograd, putovanja, konji, mačevanje, Kaja, Ljalja, Učur, Bebili, moj Pidžin – konačno se okrenula prema meni, u stvari prema piksli da ugasi cigaru. Ličila mi je na mumiju. Kao da je cela umotana u one zavoje sa slika, neke nevidljive, samo joj viri ruka i traži pepeljaru. Pomislila sam da više neće izgovoriti ni reči i pogrešila sam. – U ovoj kući me je sačekao Drugi rat, shvataš li ti da ja dvadeset i sedam godina skoro da ne izlazim iz kuće? Čak i kad izlazim. Imam vremena koliko očeš da razmišljam, čitam, iz tri kuće su mi ovde knjige, mojih roditelja, moje, Pidžinove, pun tavan. Gore sam ti našla i ovaj program krunisanja, sva sam se isprašnjavila, još raznela po laboratoriji, Sava poludeo... Prvi rat sam razumela tek iz Pidžinovih knjiga. Drugi na svojoj koži. Četiri rata za jedan život, malo je mnogo, je l' da? Peti ne bih preživela, a s ovim magarcima... – odmahнула je rukom prema prozoru, kao da je u mojoj zgradi štala za magarce, mada mi je jasno da nije mislila na prvi komšiluk.

Nastaviće se, čitaoce ne smeš da gnjaviš, reći će mi Mica.